

Asia: VN/21702/2022

Hallituksen esitysluonnos esitutinnan salassapitoperusteiden selkeyttämisestä

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Oikeusministeriö on pyytänyt lausuntoa luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle julkisuuslain 24 §:n muuttamisesta. Esitän lausuntonani seuraavaa.

Monet tahot ovat tuoneet esille julkisuuslain selkeyttämiselle olevaa tarvetta. Julkisuuslain säännösten tulkinnanvaraisuutta on käsitellyt muun ohella apulaisoikeuskansleri 12.4.2022 antamassaan päätöksessä OKV/348/10/2020. On varsin myönteistä, että oikeusministeriö on asettanut työryhmän valmistelemaan julkisuuslain ajantasaistamista. Nyt käsiteltävänä oleva esitysluonnos ei ole vielä laajempi kokonaisuudistus, vaan koskee ainoastaan esitutkinta-aineiston salassapidon selkeyttämistä julkisuuslaissa. Vaikka korkeimman hallinto-oikeuden ratkaisut (KHO 2021:26, KHO 2021:170) ovat työryhmän asettamisen jälkeen osin selkeyttäneet esitutkinta-aineiston julkisuutta, niin on perusteltua, että asiaa on edistetty tältä osin erikseen

kiireellisenä muutostarpeena.

Esityksen mukaan voimassa olevassa esitutkinta-aineiston julkisuutta koskevassa sääntelyssä on havaittu ennen kaikkea kolme ongelmaa. Ensinnäkin sääntely on koettu tulkinnanvaraisena ja ristiriitaisena. Toisekseen sääntelyn katsotaan johtavan sellaisenkin tietojen salassapitoon, joiden salaamista ei ole tosiasiallisesti tavoiteltu. Kolmas epäkohta on koettu liittyvän siihen, että oikeudenkäynnin julkisuudesta yleisissä tuomioistuimissa annetun lain ja julkisuuslain erilaiset sisällöt johtavat samojen asiakirjojen osalta erilaisiin salassapitoa koskeviin ratkaisuihin.

Ehdotetun muutoksen johdosta jatkossa esitutkinnassa ja syyteharkinnassa julkisia olisivat tietyt yksityiselämän suojaan kuuluvat tiedot, jotka ovat välttämättömiä tutkittavana olleesta asiasta tehdyn päätöksen perusteiden ymmärtämiseksi. Yksityiselämän suojan kannalta olennaista kuitenkin on, että tietojen antamisen edellytyksenä on se, ettei tietojen antaminen todennäköisesti aiheuttaisi asiaan osalliselle vahinkoa, merkittävää haittaa taikka ilman

painavaa syytä kärsimystä. Esityksen perusteluissa esiintuodulla tavalla esimerkiksi tavanomaisen harrastuksen paljastumisen voitaneen harvoin aiheuttavan merkittävää haittaa. Merkityksellistä on myös se, että tietojen tulee olla välttämättömiä tutkittavana olleesta asiasta tehdyn päätöksen perusteiden ymmärtämiseksi. Todennäköisesti esimerkiksi esitutkintapöytäkirjasta suuri osa sisältää sellaisia tietoja, jotka eivät ole ylipäätään välttämättömiä päätöksen perusteiden ymmärtämiseksi.

Esityksessä on tavoiteltu tasapainoista lopputulemaa julkisuuden ja yksityiselämän suojan välillä. Tavoite on varsin kannatettava. Oletettavasti muutos tuleekin vastaamaan ennen kaikkea liian ehdottomaan salassapitoon kohdistuvaan kritiikkiin. Sen sijaan säännöksen tulkinnanvaraisuutta muutos ei tule suoraan poistamaan. Ehdotetun säännöksen vahinkoedellytys osin lisää sen tulkinnanvaraisuutta, mutta muutosehdotus on perusteltu ottaen

huomioon pyrkimys mahdollistaa yksittäistapauksissa aiempaa tasapainoisempi lopputulos julkisuuden ja yksityiselämän suojan välillä.

Suhdetta perustuslakiin ja säätämisjärjestystä koskevassa luvussa on käyty läpi muun ohella perustuslakivaliokunnan aiempaa tulkintakäytäntöä. Ehdotettu sääntely on merkityksellinen perustuslain 10 §:ssä suojatun yksityiselämän suojan sekä perustuslain 12 §:n 2 momentissa suojatun julkisuusperiaatteen näkökulmasta. Se ei vielä sellaisenaan luo tarvetta perustuslakivaliokunnan käsittelylle vaan perustuslakivaliokunnan käsittelyn tarpeellisuutta

arvioitaessa on samalla tarpeen nostaa esille ne mahdolliset uudet perustuslain tulkintakysymykset, joihin perustuslakivaliokunnan kannanotto olisi aikaisempi tulkintakäytäntö huomioon ottaen tarpeellista. Mikäli nykyisen esitysluonnoksen mukaisesti perustuslakivaliokunnan lausunnon antamista päädytään pitämään suotavana, niin perusteluissa tulisi pyrkiä vielä osin täsmentämään niitä uusia tulkintakysymyksiä, joista perustuslakivaliokunnan lausunto on tarpeen ottaen huomioon sen aiempi tulkintakäytäntö.

Lehtimäki Juho
Oikeuskanslerinvirasto - Oikeuskansleri